

Dugonics András: Téténynek ékessége. Sajtó alá rendezte Baróti Dezső. Szeged. Dugonics Társaság. Dugonics születésének kétszázadik évfordulóján. 59. l.

Baróti Dezső a Tétény ékességének sajtó alá rendezésével nem először fordult Dugonicshoz és korához. Irodalom- és művelődéstörténeti érdeklődése leginkább a késői barokk és a kezdődő preromantika körére vonatkoztatható. Ilyen irányú kutatásai közben fedezte fel az eddig kiadatlan Dugonics-költemény érdekességét is: a tétényi kastély leírása magában nem jelent különösebb vállalkozást, mert épen a rokokóbahajló barokknak eléggé ismert témakörre a kastélyleírás; — érdekes és szokatlan azonban a műfaj: Dugonics verses kastélyleírásának strófáit legnagyobb részben Gyöngyösi Charicleájából és Kemény János emlékezetéből veszi át és így a világbirodalomban többször előforduló, de a magyar irodalomban csaknem pár nélkül álló centoműfajra ad érdekes példát.

Az öt részre oszló kastélyleírásban a kastély, a park, a körülötte levő erdő és a borospince bemutatása után végül Szűz Mária templomába vezet bennünket Dugonics, ezzel is bizonyosságát adva a magyar barokk vallásos ihletének. Itt-ott már érezni lehet a későbbi történetíró és népies Dugonics hangjait is, bár még teljesen távol áll tőle a preromantikus történet- és tájszemlélet.

A korabeli tipografizálásmód izléses külsőt ad Dugonics kis munkájának. Baróti Dezső gondos philológiai munkáját dicséri az eredeti kézirattal betűszerint egyező szövegközlés és a Gyöngyösi-Du-

gonics párhuzamok pontos megjelölése.

RÁTKAI LÁSZLÓ

Aldobolyi Nagy Miklós: A Zsitvaszög tájnépesedése. 1942. 8°, 101 oldal. A földrajzi táj magában hordja tartozékát is: a népet. Ezért hangzik különösen a „tájnépesedés” szó. A munka tartalmát figyelve, úgy látjuk, a szerző különös gonddal fordult a tájban élő ember, a falu sorsa felé. Ezért adott hangsúlyt a „népesedés” szó beiktatásával tárgyának. Valóban Aldobolyi Nagy a táj földrajzi elemeit nem dobta egyenlő mértékben a mérlegbe, hanem a népesedés kérdését igyekezett minden lehető szemszögből szemügyrevenni, a népesedés problémáit keresi és azokat, amennyire lehet, sokoldalúan megvilágítja. A táj személyes bejárása, régi és újabb statisztikák, nagyszámú és pontosan idézett, rögzített forrásmunkák támasztják alá művét. — A munka kettős értékű. Elsősorban becses tudományos mű, másodsorban érdekes egyéni módszertannal felépített alkotás. A nyers táj vizsgálatával kezdődik. Ebben minden tényezőt felsorol, amely az ember életét befolyásolja vagy amely a tájban az ember életét keretezi. Ezután az onellátó Zsitvaszöggel foglalkozik. Tulajdonképpen történeti úton halad a mai kor felé. A táj régen önmagának élt, autarchikus volt, épp ezért a nemzeti sors nehéz korszakait is kisebb veszteséggel élhette át. Kivált a jobbágykor utolsó évszázada a vidék virágkora. A kisipar és a jobbágyosság egymásba fonódó sorsa megkapó! A jobbágyosság

megszüntetésével, a múlt század második felében kezdődött azután Zsitvaszög dekadenciája. „Egészen véve tehát tájunk helyzete előnytelenül változott meg,” írja a szerző; „félreeső zugollyá lett abban a korban, melynek éltetője a forgalom.” (48. l.). A Zsitvaszög a modern korban c. fejezet nyújtja a mű problémáinak összefoglaló áttekintését. Negyvenöt táblázat, diagramm fekszik itt a szövegben, s megbeszélésükkel a szerző tárgyilagosan és minden oldalról bemutatja a táj népét, gazdag hungarológiai anyagot nyújt, amely más tájakkal való összehasonlítást kíván. Ez a fejezet valóban korszerűvé és közérdekűvé avatja a tartalmas művet! A szerző a következőkben a táj környezetét mutatja be és hasonlítja össze Zsitvaszög adataival. A befejezésben érezteti és hangoztatja, hogy a tájban élő ember cselekvésének, történeti sorsának rügőit nehéz megkeresnünk s ha egyet-mást meg is látunk e mozgató erőkből, úgy egyszersem újabb találmányok is felmerülnek vele.

A mű olvasmányának is érdekes, nyelvezete tömör, de világos. A magyar sorskérdések iránt érdeklődő ember gazdag anyagot talál benne, aki pedig hasonló tájrajzot ír, annak eszmevilágára termékenyítően fog hatni.

SZABÓ PÁL ZOLTÁN

Juhász Gyula: Tömörkény István élete és művei. (Dugonics Társaság kiadása 1941). Egy negyedszázad múlt el, mióta Tömör-

kény István lehunyta örökre szemét, s nem érte meg a katasztrófa teljes kibontakozását, örök szerelmének, Szeged népének szomorú hullását. A vidék szellemi életének művelői érzik, hogy Tömörkénynek meg kellene már adni a megillető helyet, s előásni a kora elfeledettségéből. Egy-két disszertáció, Móra Ferenc emlékező írásai mellett csak a korabeli kritikák, ismertetések foglalkoztak vele. A Dugonics Társaság méltó feladatot teljesített akkor, amikor Juhász Gyula eddig hozzáférhetetlen írását kiadta, s Tömörkény ismerői, megértői és tisztelőihez eljuttatta.

Juhász Gyula nem foglalkozik Tömörkény írói értékelésével, hanem életrajzi keretben az emberről, a nép őszinte barátjáról, a cimboráról ír, hátterül rajzolva a régi Szeged életét, amely az árvízelőttről átmentett „régilakkal” még teljesítette hivatását, organikus népi kultúrája lehetővé tette, hogy a Délvidék életadó és formáló, alakító kultúrgóca legyen. Juhász Gyula mindvégig tartotta magát kitűzött feladatához, s az életrajzon végig arra törekedett, hogy Tömörkényt a közösségben, Szeged ha nem is nagyon igényes, de mozgalmas irodalmi életében mutassa be. Tömörkény ihlető erői, írói anyaga, látása, ábrázoló művészete mind a szegedi talajon épült, s nagyon sokban rokon Juhász Gyuláéval. Éppen ezért a könyvecske talán ugyanannyit mutat meg Juhász Gyulából, mint Tömörkényből. Egy nagy költő színes, meleg írása. z. f. j.

